

Медвідь В.Ю.,
к.е.н., доцент кафедри "Економіка підприємств"
Донбаська національна академія будівництва і архітектури

ДЕТЕРМІНАНТИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. У сучасних умовах стає актуальним завдання вдосконалення державної регіональної політики, спрямоване на зміцнення центру державного устрою у бік формування регіонів в самостійні економічні суб'єкти у межах національної економіки. Пов'язане це з розв'язанням, у першу чергу, проблем подолання міжрегіональної асиметрії за допомогою забезпечення різних швидкостей і напрямів в економічному розвитку. Основною та найбільш відповідальною складовою механізми економічного регулювання регіонального розвитку є стратегічне планування. Воно дає початок регіональному управлінню, визначає його мету, перспективу, певну послідовність дій, вибір методів та засобів діяльності, їх необхідні пропорції. Таким чином, у сучасних умовах господарювання стратегічне планування регіонального розвитку набуває особливо актуального значення для забезпечення ефективного управління регіоном.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасним проблемам стратегічного планування регіонального розвитку присвячують свої праці такі відомі науковці як Жук В.О. [9], Запоточний І.В. [1], Захарченко В.І. [1], Кривов В. [2], Кузнецова Е. [3], Лапигін Д.Ю. [4], Нерета О. [8], Пчелінцев О.С. [7], Ходачек А.М. [9], Швецов А. [6] та інші.

Проте, невизначеність деяких питань, пов'язаних з визначенням детермінант та узагальненням методологічної бази стратегічного планування регіонального розвитку, зумовлює потребу в подальших розробках у цьому напрямку.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні актуальної наукової проблеми визначення детермінант стратегічного планування регіонального розвитку. Для цього необхідно вирішити такі завдання:

- визначити сутність стратегічного планування розвитку регіону в теорії та на практиці;
- встановити основні детермінанти стратегічного планування регіонального розвитку;
- довести важливу роль стратегії в забезпеченні економічного розвитку регіону;
- узагальнити науково-теоретичні підходи до визначення основних етапів стратегічного планування регіонального розвитку;
- визначити сутність та різновиди стратегічного плану розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим інструментом економічного регулювання регіонального розвитку є стратегічне планування. Під стратегічним плануванням розуміється процес ухвалення управлінського рішення, орієнтованого на тривалу перспективу і визначаючого основні напрями економічного і соціального розвитку регіону [1, с. 93]. За своєю суттю стратегічне планування може бути представлено як вибір головних пріоритетів розвитку регіону, як визначення шляхів, за якими повинно піти регіональне співтовариство з тим, щоб зберегти або примножити економічний потенціал, що є в наявності. Це особливо стає актуальним в умовах невизначеності зовнішнього економічного середовища. У зв'язку з вищезазначеним, «суть стратегічного планування полягає в тому, що вже не «прорахунки і недоліки» ринку, а ключові, довготривалі інтереси розвитку ринкової системи господарювання спонукають до відновлення достатніх важелів державної дії на довготривалі пріоритети і цілі соціально-економічного розвитку, а також на ресурси (джерела) і інструменти їх досягнення. Стратегічне планування формується як відповідь на «інстинкт самозбереження» ринкової системи через постановку таких завдань як: підтримка економічної безпеки; цілісності всього «поля» господарювання і соціального розвитку; забезпечення достатнього рівня національної конкурентоспроможності та ін.» [2, с. 62].

Основна мета стратегічного планування регіонального розвитку закладена в його суті, а саме – в збереженні і примноженні економічного потенціалу регіону: виробничого, природного, трудового, організаційного, наукового, інформаційного та ін. (рис. 1).

Стратегічне планування регіонального розвитку базується на певній методології, яка відрізняється достатньою реалістичністю і навіть прагматичністю [3]. Виявляється це у тому, що, приймаючи ряд цінних настанов, які відповідають довгостроковим інтересам, необхідно суворо їм слідувати; при зміні їх на якомусь етапі з'являється необхідність в їх зміні. Тим самим забезпечується спадкоємність у виборі головних орієнтирів в економічному розвитку. Дані цінності через довгострокові інтереси в стратегічному плануванні трансформуються у відповідні цілі: «виходячи з цінностей, ми формуємо довгострокові, середньострокові і короткострокові цілі, ставимо завдання і аналізуємо їх виконання.

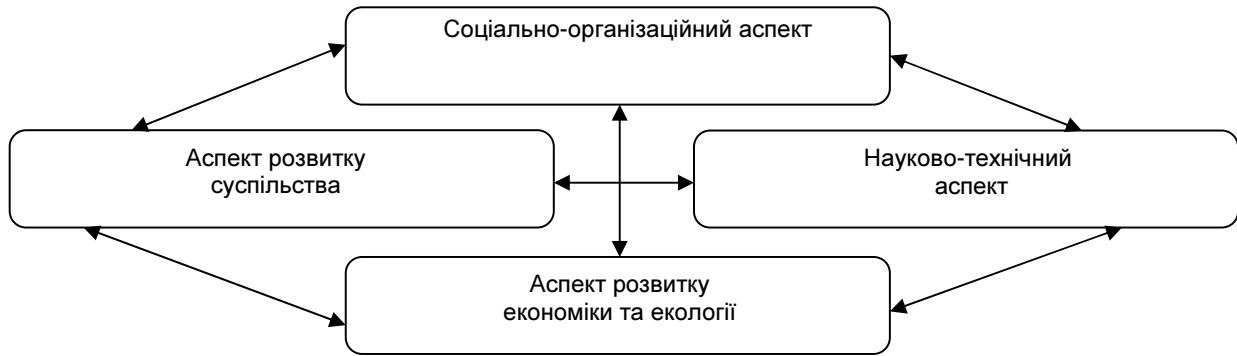

Рис. 1. Модель стратегічних альтернатив регіонального розвитку
(розроблено автором за матеріалами [1-9])

При стратегічному плануванні регіонального розвитку важливе місце відводиться так званим детермінантам. Зв'язано це з тим, що взаємодія декількох рівнів стосунків, представниками яких виступають держава, регіональні органи влади, населення і бізнес викликає необхідність у встановленні деяких вузлових моментів, здатних об'єднувати розрізнені групові інтереси в єдину систему інтересів. Результати аналізу практики стосунків дозволяють виділити наступні детермінанти регіонального стратегічного планування: держава, регіональні органи управління, регіональний соціум, наукове співтовариство і бізнес [4]. Виділення названих детермінант дозволяє в якнайповнішій мірі враховувати відповідні інтереси при формуванні стратегічних планів розвитку тієї або іншої території. Кожен з учасників стратегічного планування продукує ті ідеї, які співзвучні ідеям всієї групи.

Стратегічне планування передбачає наявність декількох етапів, реалізація яких забезпечує йому системний характер. Так, наприклад, Д.Ю. Лапигін вважає, що «розробці плану стратегічного розвитку регіону повинен передувати процес збору інформації, що складається з п'яти етапів: актуалізації потреби в розробці стратегії; визначення і деталізації регіональних цілей і системи показників розвитку регіону; визначення поточного достатку регіону; визначення критеріїв оцінки і обмежень [5, с. 85]. Після того, як модель проблемної ситуації сформована, можна приступати до формування колекції еталонних альтернатив, розробки оригінальних ходів, процесу оцінки і остаточного вибору елементів плану стратегічного розвитку регіону, а потім реалізації плану на відповідних рівнях ієрархії. Реалізація цих п'яти етапів дозволяє не лише розробляти альтернативи, але і створювати канали прямого і зворотного зв'язку, що замикаються на відповідних рівнях ієрархії управління регіоном, що дозволяє організувати безперервний інформаційний процес реалізації і коригування стратегії регіонального розвитку [5, с. 85].

У свою чергу О.М. Швецов вважає, що «технологічно стратегічне планування є процес, що проходить декілька фаз. Це, перш за все, діагностика території, у ході якої ідентифікується її готівковий достаток (причому порівняно з достатком інших територій); розробка концепції її розвитку, яка прогнозно характеризує її майбутній стан, який є бажаним з «консолідованої» точки зору влади, бізнесу і населення; розробка власне стратегії, що включає набір сценаріїв можливого розвитку територіальної ситуації; складання відповідного плану першочергових заходів. Потім починається стадія реалізації наміченого, в ході якої контролюється досягнення поставлених цілей і вносяться коригування в стратегію. Ця послідовність дій в принципі сполучається з логічною схемою «звичайного» (нормативного) планування, проте тут є і ряд відмінностей. Так, в стратегічному плануванні орієнтири розвитку визначаються не одиничним рішенням плануючого суб'єкту результату взаємодії багатьох суб'єктів, що діють на території. Якщо для «звичайного» планування переважне значення мають технічна сторона процесу і логіка формулювання планів, то в плануванні стратегічному наголос робиться на суспільних стосунках (партнерських взаємодіях різних суб'єктів територіального розвитку) і логіці реалізації планів» [6, с. 32-33].

Основні відмінності у вживаних методах знаходяться в площині можливостей деталізації необхідної інформації і інтерпретації її для цілей визначення можливих ціннісних орієнтирів розвитку регіону. Хоча суворо встановлених заходів (процедура, методи, терміни і ін.) поки що не існує.

Відповідно до зазначених науково-практичних підходів, розроблено деталізовану схему складання стратегічного плану розвитку регіону. На рис. 2 показано, з яких категорій може складатися стратегічний, що може впливати на його остаточний склад на різних етапах планування. Кінцевою процедурою формування плану на даному етапі є визначення першочергових заходів стратегічного значення і заходів, направлених на реалізацію політик, програм і проектів.

Останніми роками значно активізувалися зусилля по пошуку методів, направлених на забезпечення можливостей вирішення проблемних питань одночасного розвитку декількох суб'єктів економічних стосунків. Прикладом таких стосунків можуть бути представлені стосунки по горизонталі

між двома і більше суб'єктами адміністративно-територіального устрою країни, і, в першу чергу, між містами. Що стосується стратегічних планів розвитку міської агломерації, то значення стратегічних планів розвитку міської агломерації визначається, перш за все, об'єктивною необхідністю субурбанізації – прискороного розвитку приміських зон.

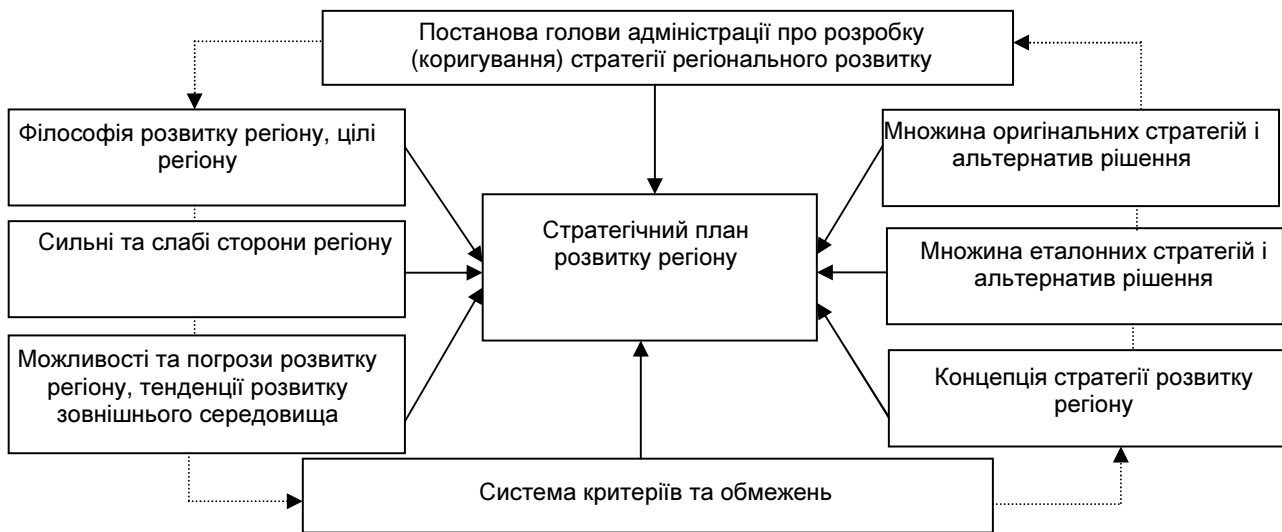

Рис. 2. Цикл розробки стратегічного плану розвитку регіону
 (розроблено автором за матеріалами [1-9])

Ключовими елементами таких планів повинні стати: інтеграція інфраструктури міста і приміської зони (з особливою увагою до взаємодії індивідуального і суспільного транспорту і регулювання автомобілізації); збереження соціальної єдності міста і області (запобігання соціально-просторовій сегрегації) з використанням для цієї мети системи стандартів якості міського і сільського середовища і доступності соціальних послуг; мобілізація на меті підвищення всього ресурсного потенціалу міської агломерації (а не лише бюджетних асигнувань) за допомогою засобів координаційного «мережевого» управління; економічне обґрунтування стратегічного плану (оцінка його різних варіантів індукованим приростом національного багатства на території міста і приміської зони)» [7, с. 7].

Отже, стратегічне планування регіонального розвитку стає надто дієвим інструментом регулювання основних економічних процесів в масштабах чітко встановленої території: по-перше, бо передбачає часовий горизонт, що достатньо проглядається, по-друге, процедуру узгодження можливих позицій відносно основних цінностей перспективного розвитку і, по-третє, конкретне число можливих учасників розробки і реалізації стратегічного плану. У зв'язку з цим, не можна не погодитися з думкою, що «стратегічне планування являє собою особливий вид діяльності господарюючих суб'єктів, територіальних органів виконавчої і законодавчої влади та держави в цілому, яка полягає в підготовці проектів стратегічних рішень, представлених у вигляді прогнозів терміном на декілька років, програм і планів, що передбачають подання таких цілей і стратегій розвитку відповідних об'єктів управління, реалізація яких забезпечить їхнє ефективне функціонування в довгостроковій перспективі з урахуванням змінних умов зовнішнього середовища» [8, с. 170].

За змістом стратегічний план розвитку охоплює по можливості всі напрями розвитку регіону: економічні, соціально-культурні, екологічні, Стратегічним планом є прогностичний документ на 15-20 років з певним генеральним сценарієм розвитку (вибір цього сценарію супроводжується обговоренням максимальної кількості можливих сценаріїв). «За формою стратегічний план розглядається як сукупність цільових програм генерального плану, деталізованих у переліку конкретних заходів з оцінкою їх вартості, очікуваного ефекту і постійного соціально-економічного моніторингу по переліку макроекономічних показників» [9, с. 43].

Висновки з даного дослідження. Таким чином, економічне регулювання регіонального розвитку за допомогою використання стратегічного планування забезпечує тісний зв'язок між затверджуваними заходами і можливими їх виконавцями, що дозволяє досягати прозорості в процесі реалізації затверджених цілей і на цій основі здійснювати суспільний контроль і аналіз дефектів зі встановленням їх причини.

Література

1. Запоточний І.В., Захарченко В.І. Державне регулювання регіональної економіки / За заг. ред. д.е.н., проф.. В.І.Захарченка. – Харків – Львів – Одеса: ТОВ «Одісей», 2003. – 592 с.
2. Крымов В. Стратегические ориентиры в управлении социально-экономическим развитием

региона / В. Крымов // Федерализм. – 2008. – № 3. – С. 59–76.

3. Кузнецова Е. Стратегическая концепция устойчивого развития экономики / Е. Кузнецова // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – № 6. – С. 33–43.

4. Лапыгин Д.Ю. Методическое обеспечение процесса разработки плана стратегического развития региона / Д.Ю. Лапыгин // Менеджмент в России и за рубежом. – 2005. – № 6. – С. 40–52.

5. Лапыгин Д.Ю. Разработка плана стратегического развития региона / Д.Ю. Лапыгин // Менеджмент в России и за рубежом – 2006. – № 2. – С. 85–100.

6. Швецов А. Соотношение централизации и децентрализации в государственной региональной политике: о сложившейся ситуации, необходимости ее изменения /А. Швецов // Российский экономический журнал. – 2006. – № 5–6. – С. 14–35.

7. Пчелинцев О.С. Проблемы социально-экономического обоснования региональной политики /О.С. Пчелинцев // Проблемы прогнозирования. – 2002. – № 1. – С. 3–17.

8. Нерета О. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку малих міст / О. Нерета // Управління сучасним містом. – 2003. – № 1–3 (9). – С. 169–176.

9. Жук В.А. Новые формы управления финансами в регионе / В.А. Жук, А.М. Ходачек // Инновации. – 2005. – № 7 (84). – С. 40–43.

УДК: 332.146.2:004.77

**Бавико О.Є.,
к.політ.н., доцент кафедри менеджменту
Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон**

ВІРТУАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ КООРДИНАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Постановка проблеми. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, спрощення та здешевлення їхнього використання на рівні локальних виробничо-організаційних процесів з обробки інформації, були першим етапом розвитку мережевої економіки. Її подальший розвиток пов'язаний з тим, що конкурентоспроможність економічної діяльності в умовах постіндустріальної модернізації регіонального економічного простору обумовлюється спроможністю його суб'єктів до створення та використання інновацій, оскільки, в мережеві економіці за умов інверсійного ціноутворення, дороге можуть коштувати лише товари що вирізняються принциповою новизною характеристик. Процес продукування інновацій як на технологічному рівні, так і на рівні формування організаційних механізмів економічної діяльності, пошуку креативних рішень для подальшого розвитку, безпосередньо пов'язаний з наявністю і можливістю отримання специфічних знань, формування відповідних навичок, підвищення кваліфікації персоналу і використання відповідних форм координації розсіяного знання. Відповідно, основним підґрунтям економічного розвитку виступають процеси навчання і трансферу знань, що включають функції отримання й використання вже існуючих та формування нових знань. Ці процеси потребують тісної практичної взаємодії учасників.

На сучасному етапі розвитку економіки відбувається трансформація організаційних механізмів координації економічної діяльності, впровадження мережевих моделей, як на рівні принципів організації, так і в якості її засобів, на основі віртуального середовища Інтернет. Саме використання віртуального середовища виступає в якості сучасного засобу інтенсифікації трансферу знань. Завдяки вільному доступу до каналів комунікації, можливості передачі великих обсягів інформації, роботі в режимі он-лайн, постійному характеру віртуальної взаємодії, на основі інформаційно-комунікаційних технологій формується незалежний від фізичного розташування суб'єктів, простір обміну знаннями, який необхідно розглядати як основу віртуального механізму координації розсіяного знання.

У відповідності з основними законами економічної кібернетики, технологічний розвиток регіонального економічного простору має бути синхронізованим з процесом організаційної модернізації існуючих механізмів координації розсіяного знання. Таким чином, в економічній теорії і практиці регіональної економіки набувають актуальності проблеми впровадження віртуальних механізмів координації діяльності економічних суб'єктів, основними організаційними формами яких виступають віртуальні підприємства та кластери, застосування технологій краудсорсингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зростаюча значимість мережевих відносин, які розвиваються на фоні переходу до постіндустріальної цивілізації відображається у великій кількості відповідних досліджень вітчизняних науковців, які здійснюються у контексті таких, що стали класичними з цієї проблеми, робіт Р. Вайбера, Б. де Лона, Джона В., М. Кастельса, К. Келлі, Ф. Котлера, А. Маршалла, І. Пригожина.